

Світлана Стадник, директор

Коломийської спеціалізованої школи №6

Івано-Франківська область

ДУХОВНІСТЬ І КУЛЬТУРА УКРАЇНЦІВ БЕРЕ ПОЧАТОК З ПИСАНКИ

У статті аналізується писанкарство, його місце в духовній і культурній спадщині України.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Стрімкий розвиток суспільства, особливо на зламі тисячоліть, потребує від кожного індивіда, який займає певне соціальне становище, відповідної підготовки. Така підготовка повинна включати як професійні вміння та навички, так і містити національні й загальнолюдські ціннісні орієнтири.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні різні аспекти національно орієнтованого виховання плідно розвивали і розвивають М. Антоненко, Ю. Бондаренко, О. Вишневський, Л. Глазунова, М. Дмитренко, В. Довбищенко, О. Дорошенко, П. Ігнатенко, О. Ковальчук, Ю. Коломієць, О. Красовська, В. Мусієнко, Л. Новак, С. Павх, Є. Пасічник, О. Пащук-Трач, Ю. Руденко, М. Стельмахович, А. Терещук, С. Чебоненко та інші.

Переконаність у цілковитій обґрунтованості й високій результативності нової педагогічної парадигми змусила нас вдатися до пошуку шляхів вдосконалення трудового навчання і виховання школярів на основі національних культурних традицій. Аналіз змісту шкільних програм і підручників, вивчення науково-педагогічних, методичних та публіцистичних джерел, нарешті, власний досвід учительської роботи доводять, що магістральною лінією у створенні національно орієнтованої системи трудової підготовки школярів повинно стати залучення їх до занять народними ремеслами і декоративно-ужитковим мистецтвом.

Розпочинаючи науково-методичний пошук, ми поставили перед собою мету: ґрунтуючись на конкретному виді народного ремесла чи декоративно-ужиткового мистецтва, розкрити можливості трудового навчання як шкільного предмету у прилученні учнів основної школи до надбань національної культури з тим, щоб цей культурний потенціал, у свою чергу, стимулював формування кращих трудових якостей особистості – працьовитості, ретельності, майстерності й художнього смаку.

Свій остаточний вибір ми зупинили на методично мало розробленому, але водночас дуже доступному і такому витонченому виді декоративно-ужиткового мистецтва, як писанковий розпис.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям “писанка” ми розуміємо вміло розмальоване пташине або декоративне (дерев’яне, глиняне тощо) яйце, яке зазвичай готують до Великодніх свят, але дуже рідко замислюємося над історією самої писанки, її символікою та ритуалами. Традиційно ототожнюємо її з початком заснування християнства. Насправді ж історія писанки та її символіка походять із глибокої давнини.

Ще сорок чотири тисячі років тому наші пращури будували своє житло у вигляді яйцевидної форми. Зокрема, в археологічній знахідці О.П. Черниша у селі Молодовому Чернівецької області виявлено залишки первісного будинку овальної форми розміром 9х7 м, що дуже добре зберіг свою яйцевидну форму.

Дослідники зазначають, що щире й любовно-пестливе ставлення наших предків до природного довкілля й до рідної домівки, як до священного місця проживання людини, з давніх-давен поетично оспівувалося не тільки як теплий закуток людського духу, а й обожнювалося.

Оспівування рідного житла первісної яйцевидної форми повсюди залишилося у свідомості наших предків, у поетично-обожнювальній ідеї прадавньої і нинішньої форми величезного пласту матеріальної культури українського народу, що мав своє майже дзеркальне відображення у народній писанці праукраїнців.

Таємниця яйця-зародка життя тисячоліттями викликала найрізноманітніші асоціації і була одним з найбільших див для стародавніх людей. Згодом яйце у слов’ян стало символом весняного пробудження.

Значно півніше наші предки почали розписувати орнаментом курячі яйця. Писання писанок з

проханням стало вже традицією, яка йшла з роду в рід і у вигляді символів дійшла до нас.

Різні народи світу шанували яйце і мали свою власну атрибутику його возвеличення. Ритуальне використання фарбованих яєць, пов'язаних з півнем, котрий щоранку співає гімн сонцю, є у звичаях китайців.

Якщо заглянути до єгипетської міфології, то можна знайти одного з єгипетських богів на ім'я Пта або Патах, що близьке до звучання українського слова "птах".

За свідченням Геродота, єгиптяни вірили, що бог Озіріс закрив у яйці 12 білих пірамід, які повинні приносити люду щастя і благодать, але брат Озіріса та його суперник Тіфон потайки відкрив яйце і закрив у ньому ще й 12 чорних пірамід. Відтоді щастя у людей переплелось з горем.

Яйце було також головним об'єктом космогонії давніх людей (уявлень про будову світу). В Індії вважали, що спочатку не було нічого, крім океану. По його водах плавало яйце, всередині якого був бог Брама. Коли воно дозріло і розбилось, бог створив із верхньої частини небо, а з нижньої – землю. Космологічні уявлення проникли й у візантійську літературу. У творах Іоанна Дамаскина читаємо: світ усьому подібний яйцю, шаралуга – це небо, плівка – хмари, білок – вода, жовток – земля.

З міфології полінезійців дізнаємось, що видимий світ особлений у вигляді курки, в якій приховувався бог Тангароа. Він вийшов із яйця. А із уламків цього яйця утворились полінезійські острови (Reville, *Les religions des peuples non civilises*, II, 25).

Народження нового життя з "мертвого яйця" було великою загадкою в давні часи. Сила яйця творити нове життя зробила його важливим символом у весняних обрядах багатьох народів. Це особливо стосується слов'ян, у яких яйце стало символом життя, відродження і оновлення природи, сили сонця, оспіваного у піснях, колядках, казках, збереженого в ритуальних весняних танцях та у мові орнаменту.

З повідомлень Плінія, Плутарха, Овідія дізнаємось, що римляни та греки використовували фарбоване яйце в різних забавах, а також в релігійних обрядах, пов'язаних з очищенням від гріхів. Ще наприкінці XIX століття мусульмани Кавказу виготовляли крашанки та писанки, а померлому євреєві равини яйцем змашували очі.

І в який куточок планети ми не заглянули б, не знайдемо місця, де б ідея життя не була так чи інакше пов'язана з яйцем. Та, мабуть, жоден з народів не доніс до сьогодні своєї автохтонні

графічні уявлення про життя так виразно, як український.

Подібні звичаї виготовлення писанок у сусідніх з нами народів є результатом асиміляції давніх українців і влиття їх культури до культури завойовників, або навпаки – нав'язування віри наших предків народам, завойованим Великим князем Святославом у X столітті. Зокрема, писанки та весь пантеон дохристиянських богів, семантичні знаки тогочасної Київської держави прийняли литовці, частково – латиші і угро-фінські племена, що жили тоді на величезній території сучасної центральної та північної Росії. Це видно з традицій декорування вбрання та різних дерев'яних виробів. Прадавні ж традиції культури яйця з його типовим орнаментуванням – заклинанням, властивим давній Київській державі, у них так і не прижилися. Тому для російського народу писанкарство є характерним. Що ж до поляків та словаків, то писанкарство мають лише ті з них, які жили на західних теренах України або ті, які походять з асимільованих ними українських сіл. Є писанкарство і в лужицьких сербів, найзахіднішої гілки слов'ян. Причому, незважаючи на значну віддаленість їх від України, орнаменти лужицьких сербів майже тотожні з нашими.

Отож абсолютна більшість орнаментів українських писанок, безперечно, прадавнього походження, і всі вони мали конкретний зміст, тобто були знаками тієї чи іншої природної, незрозумілої для наших предків сили. Таємниця яйця-зародка життя, як і таємниця дерева, тисячоліттями викликала найрізноманітніші асоціації і була одним із найбільших див стародавніх людей. Яйце – втілення джерела життя – уявлялось і початком Всесвіту.

З приходом в Україну християнства (X століття) яйце стало символом великодніх обрядів церкви. З писанками і крашанками у багатьох народів світу пов'язано безліч легенд, звичаїв, традицій, обрядових ритуалів, які виникли ще в язичницьку добу, видозмінювались у суспільних формаціях, а з прийняттям християнства набули нової функції, пов'язаної з ритуалом освячення Паски під час найголовнішого християнського свята – Великодня. Звідси і їх назва – великодні яйця.

Перше пояснення походження великодніх писанок та крашанок знаходимо в одній із апокрифічних легенд, яку записав у своєму дослідженні "Писанки" І.Я.Франко [7]. Коли Цар Тіберій довідався про засудження і смерть пророка по імені Ісус, то дуже розгнівався і покликав намісника Пилата до себе в Рим, щоб той звітував про цю подію. Боячись гніву Царя,

Пилат взяв із собою одягу Христа, на яку солдати під хрестом кидали кості і яка мала ту чудодійну особливість, що кожному, хто її носив, дарувала любов і ласку людей. Маючи той одяг на собі, Пилат скільки б разів не ставав перед Цісарем, завжди мав сердечний прийом, і Тіберій завжди забував про докори, які мав тому робити.

Але ось прибула з Палестини в Рим Марія-Магдалина і, ставши перед Цісарем, подала йому в дарунок яйця, пофарбовані на червоно, вітаючи його при тому словами: "Христос Воскрес!". Тоді Тіберій пригадав, про що мав питати Пилата і, вислухавши від Марії-Магдалини розповідь про спасителя й про його одяг, наказав винного у страті Ісуса покарати. А християни, довідались про це вітання Марії-Магдалини, почали також у річницю воскресіння Христового фарбувати яйця і обдаровувати ними один одного, вітаючись радісними словами: "Христос Воскрес!". Таким чином, за християнською легендою, засвідченою в грецьких рукописах, вже у X столітті почали фарбувати яйця до Великодніх днів. Перші християни наслідували Марію-Магдалину і, вітаючи один з одним у дні свят Христового Воскресіння, також дарували писанки та крашанки. Цей звичай, як стверджують богослови, закріпився ще й тому, що яйце, в якому захований зародок життя, у розумінні всіх християн – символ воскресіння Христа, а з Ним і через Нього – всіх віруючих від тління і смерті. А тому й понині живе звичай починати великодню трапезу свяченим яйцем. Богослови пояснюють і значення червоного кольору великоднього яйця: з одного боку, він є символом радості з приводу воскресіння, а з другого – повинен нагадувати кожному християнину про проліту за нас священну кров Боголюдини.

Два народних тлумачення записав професор М.Сумцов в селі Араповка з розповіді М.Д.Скубака. За одним, писанки пишуть у знак того, що, коли жиди мучили Спасителя, то все тіло його "пописали" (збили бичами). За другим, як воскрес Ісус Христос із мертвих, то він сказав тим жидам, які стерегли Його гріб: "Ідїть і скажіть всім, що Христос воскрес! А щоб вам повірили, візьміть оцей знак і дав їм всім по крашанці, які він узяв із свого гробу" [6].

З яйцем пов'язана і душа людини, що оживляє тіло. Наприкінці XIX століття на Полтавщині була записана казка про те, як мертва царівна оживає, коли розбивається яйце, в якому була закута її душа. Ця ж ідея лежить у відомій казці про бездушного Коцю Безсмертного, який, навпаки, помирає, коли розбивається яйце, а все мертве оживає. Навіть мертвим яйце дає силу життя. З

цим повір'ям в українців пов'язана традиція ходити на Великдень до могил померлих.

Із початком Великого Посту починалися приготування до писання писанок. В Україні це завжди було своєрідним ритуалом. Треба було знати цілу систему приписів та формул, щоб надати писанці чарівної сили: живий вогонь, свячена вода, набрана до сходу сонця, щоб була "не почата", віск "Божої мухи-трудівниці", "чиста жінка", яка свято провела день, "свята тиша в хаті без чужих людей". Потрібно дотримуватися старовинних звичаїв, які підкреслювали святість писанки. Писанкарка повинна бути зовсім здорова, перед початком писання вмитися та вдягнути на себе все чисте, роботу розпочати молитвою [8]. На Поділлі вірили, що найкращий час починати роботу з писанками – це другий день після Хрестопоклонної неділі, а на Сорок Святих треба виписати сорок клинців. У Вербну неділю та на Благовіщення з писанками нічого не можна робити – поєуються. Щоб писанки довго й добре зберігались їх треба писати в Чистий четвер [2].

Вважали, що освячене на Паску яйце має магічну силу і є надійним оберегом від різних напастей та стихій. Писанки були оберегом житла від грому і вогню, а людей і тварин вони охороняли від лихого ока, деяких захворювань.

Багато археологічних матеріалів засвідчує поширення керамічних писанок в епоху Київської Русі, які, вважається, правили за своєрідну ритуальну "модель" писанок. У 80-х роках XIX століття археолог Уваров при розкопках Кривушанської могили відкрив глиняні писанки. Такі ж речі, що належать до князівської доби, у 1908 році знайшов Хвойка при розкопках на Полтавщині. На сьогодні керамічні писанки, що датуються XI – XIII століттями, знайдені у всіх регіонах України – Белзі, Галичі, Жидачеві, Білогірді (під Києвом), Волині [4].

Зважаючи на невисоку міцність шкаралупи яйця, середньовічні писанки до наших днів не дійшли. Однак масове розписування яєць, існувало протягом століть. У XIX столітті писанкарство з різними технологічними і регіональними художніми відмінностями зустрічалося майже на всій території України, на що вказують давні колекції писанок у музеях Києва, Львова, Коломиї, Кракова та інших міст.

Дослідження звичаїв і вірувань українського народу, зокрема писанкового мистецтва, широко висвітлені в працях багатьох етнологів-етнографів, а саме Ф.Вовка, О.Косач, П.Литвинової, О.Кольберга, С.Удзели, В.Шухевича, М.Сумцова, К.Скаржинської, С.Кульжинського, Б.Сокальського, Ф.Крчека,

М.Курдуби, Ф.Ржегоржі, М.Біляшівського, В.Щербаківського, С.Таранушенка, І.Гургули, Д.Горнякевича, К.Мошинського, М.Скорика, Е.Біняшевського, О.Соломченка, П.Марковича та багатьох інших [5].

Вперше зробив наукове обґрунтування цього унікального виду українського мистецтва на III Археологічному Конгресі 1878 р. в Києві визначний український антрополог Федір Вовк. У своїй доповіді він звернув особливу увагу на важливе значення писанкових узорів при вивченні українського народного орнаменту [1]. В Україні це був час так званої “хлопоманії” – зацікавлення народом, у чому Федір Вовк, Михайло Драгоманов, Володимир Антонович та інші відіграли активну роль. У їх колі оберталась також сестра М.Драгоманова Ольга Косач (Олена Пчілка), яка, подорожуючи волостями Волині, збирала узори народних вишивок, тканин і писанок. Узори ці вона опрацювала і в 1876 р. видала у формі альбому під назвою “Український народний орнамент”. У передмові зазначено, що у виданні представлені тільки найбільш типові зразки писанок зібраної колекції. Це були 23 кольорові зарисовки з Новоград-Волинського повіту Волинської губернії, на основі яких Ольга Косач дуже висло аналізує побудову орнаменту репродукованих писанок. Вона звертає увагу на геометричні і рослинні форми, при чому зауважує витонченість рослинного орнаменту. Слід зазначити, що ця перша праця з кольоровими репродукціями, “Літографіями українських писанок”, є важливим документом про писанки східної Волині.

Двома роками пізніше, у 1878 році, в Києві вийшов перший випуск альбому вишивок, тканин і писанок під назвою “Юно-руський орнамент”, автором якого була Пелагея Литвинова. В цьому альбомі зображено в кольорах писанки з Глухівського повіту Чернігівської губернії.

У 70-х роках XIX століття проявляється також зацікавлення писанковим мистецтвом і на західних землях України. Польський етнограф Оскар Кольберг у першому томі праці про Покуття (1882), при описі святкувань Великодня, багато уваги надавав писанкам. Він згадує про Першу етнографічну виставку в Коломиї (1880), де був членом виставкового комітету. На цій виставці було показано понад 800 писанок. Кольберг називає 22 села з Покуття і Гуцульщини, з яких ті писанки походили, а також подає деякі назви і описи узорів. З опису О.Кольберга довідуємось, що ще в 1870-х роках писанки з того округу були вислані до Польської Академії Наук і до збірки колекціонера народного мистецтва графа

Дзедушицького у Львові. Ті писанки були виставлені графом на Промисловій виставці у Відні (1873), а опісля – в Парижі, під час Міжнародного з'їзду фольклористів. Сам О.Кольберг одержав 48 писанок від дяка з села Городниці над Дністром, і їх схематичні рисунки були надруковані в польських журналах “Тигоднік Повшехні” і “Вісла” (1888, 1889).

1890 року з'явилася праця польського дослідника Северина Удзели про писанки з найзахідніших українських етнографічних земель, з Лемківщини. Він описує писанки з Ряшівського повіту. Це, мабуть, перший опис своєрідного розписування писанок шпилькою. Важливість цього дослідження в тому, що це була перша згадка в науковій літературі про писанки Лемківщини.

Цікавий матеріал з писанкового мистецтва Гуцульщини зібрав український дослідник Володимир Шухевич. У четвертій частині монументальної праці “Гуцульщина”, що вийшла у Львові 1904 року у видавництві НТ ім. Т.Шевченка, є розділ про писанки, який висвітлює зокрема такі теми: коли починають писати; яка плата за писання писанок; як роблять кистку (писачок). Також подається характеристика техніки писання і фарбування з поданням місцевих звичаїв і забобонів. Писанковий орнамент В.Шухевич ділить на 9 груп, опираючись на назви писанок: християнський, солярний, з побутових орнаментів, геометричний, після узорів вишивки, звіриний, рослинний, залежно від місця походження та інші. Він описує використання писанок і переказує легенди про походження цього звичаю, а також додає таблицю зі схематичними рисунками писанок [8].

1888 року на Моравах вийшла перша в слов'янській літературі колективна праця про писанки під заголовком “Моравські орнаменти”. Ця праця сприяла серйозному дослідженню українських писанок, автором якого був знаний етнограф, професор Микола Сумцов із Харкова. Після появи монографії “Моравські орнаменти” М.Сумцов друкує в кількох журналах заклик і програму щодо збирання інформації про писанку. Одержаний матеріал він опрацював і видав у 1891 році під назвою “Писанки”. Праця М.Сумцова “Писанки” була першим академічним дослідженням писанкового мистецтва не тільки в Україні, а й у слов'янській етнографії.

Завершив своє дослідження автор такими побажаннями: “... Щоб наша інтелігенція і люди науки звернули увагу на вигасаючий звичай виготовлення писанок. Зібрали те, що ще можна зібрати, і продовжували мою працю на основі

нового матеріалу... Щоб наш народ дорогою освіти розвинув ті багаті мистецькі обдарування, котрі він показав у писанках, в красі рисунка і в чистоті та витонченості писанкової орнаментики” [6].

Сергій Кульжинський опублікував працю з 33-ма картками символічних писанок із околиць Курська, описав їх. Були це оригінали писанок, а разом з тим альбом із зарисовками або фотографіями писанок від інших любителів і колекціонерів, що дозволяли їх передрукувати. Перший випуск під заголовком ”Опис колекції народних писанок” вийшов у Москві 1899 року. Другий випуск каталогу мав бути виданий роком пізніше, тобто 1900-го та, на жаль, з невідомих причин друком не вийшов.

У вступному слові до першого випуску С.Кульжинський зазначав: “...наша ціль є скромна. Ми бажаємо тільки представити описовий каталог великої колекції писанок Лубенського музею К.Скаржинської як рівно ж систематизувати загально весь матеріал, який знаходиться в музею на цю тему. Ми бажаємо підготувати це для вчених-спеціалістів, котрі, ми надіємось, розроблять це питання на наукових основах, уживаючи свою ерудицію. Ми бажали б, щоб ті дослідники-спеціалісти виправили, продобрили і розвинули нашу скромну працю і привели її в зв’язок з дослідниками над іншими проявами народного життя...” [3].

Опрацьований ним каталог – це праця, якою не може похвалитись до сьогодні жодна інша слов’янська чи європейська нація. Це документ, на підставі якого ми можемо вивчити давній – забутий – писанковий орнамент і відродити цей прекрасний звичай.

Зокрема, в третьому розділі “Про походження писанкового орнаменту” Кульжинський пише: “...тільки писанки можуть розказати нам про те, про що мовчить народна пам’ять. Орнаменти і їх географічне поширення є ключем до тої дивної загадки, котру кожної весни задають нам неграмотні жінки і сільські малярі, розписуючи сотні і тисячі різнокольорових писанок узорами повними глибокого, але давно забутого змісту” [3].

Праці М.Сумцова і С.Кульжинського мали певний недолік, причиною якого був горезвісний “Емський указ” 1876 року. Внаслідок заборони обидва дослідники не могли користуватись інформаціями з західних земель, що були відірвані від України через політичні маніпуляції тодішніх імперій.

Проте на переломі XIX і XX ст. у Східній Галичині зацікавлення писанками було досить

сильним.

Звернемо увагу на дослідження, що їх проводив шкільний інспектор Броніслав Сокальський, який, подорожуючи селами Сокальщини, збирав матеріали про цей повіт і описав його в монографії “Повят Сокальські” (кінець XIX ст.). Ця праця була нагороджена першою премією на конкурсі графа Дзедушицького. В приписках до розділу про писанки знаходимо цікаву інформацію, що дещо проливає світло на стиль писання в 30-х роках XIX ст. Б.Сокальський пише, що в селі Городиловичах відчувається вплив школи на орнамент писанок. Кращими є писанки дівчат у тому селі, що ходили до школи і вчилися малювати. Під впливом писанкарки Ірини Білянської, яка була з цього села, багато опанувало її стиль, та вершин мистецтва майстрині досягти не змогли.

Про вміння українців розписувати писанки свідчать і дослідження літературних джерел іноземного походження, які провела Т.Осадца. Зокрема, вона згадує Ф.Крчека, чеха за походженням, який за дорученням польського товариства у Львові провів широку збирацьку роботу на території цілої Галичини, Східної і Західної, яка включала польські землі. Проаналізований матеріал Ф.Крчек видрукував у Львові в польському місячнику “Люд”, а також окремим виданням під заголовком “Писанки в Галичині” (1898 р.).

Зацікавлення українськими писанками проявлялися також і в країнах Європи. Чеський письменник Франц Ржегоржа в українській пресі закликав присилати писанки для Промислового музею в Празі. У німецькому науковому журналі “Цайтшріфтфюр Етнологі” появляються згадки про українські писанки, а в 1894 році на форумі Берлінського товариства антропології, етнології та старовинної історії виступив доктор Вайссенберг з Одеси з доповіддю про “Зюдруссішен Остераєрн”, яка в російському перекладі подана як “Южно-русскія пасхальныя яйца”, де він коротко повідомив про писанкарство в Єлизаветградському повіті Херсонської губернії.

З польських дослідників про українські писанки писав Казіmesh Мошинський у своїй праці “Культура людова слов’ян”, але тільки в контексті загального розгляду слов’янських писанок. Він дивується красі гуцульських писанок і визнає їх віртуозність.

Повертаючись до дослідників на українських землях під російською владою, вкажемо на те, що 1902 року в Харкові з нагоди XII Археологічного з’їзду був виданий другий випуск альбому “Южно-руський орнамент” Пелагеї

Литвинові. Дуже цікавою інформацією було те, що Литвинова сама навчилася писати писанки в козачки Гайки Парнючки, що жила в селі Землянка Глухівського повіту. Внаслідок цього вона з повним розумінням описує техніку воскового розпису.

Великою подією в 1906 році була виставка українського народного мистецтва в Київському художньо-промисловому й науковому музеї, яку організував Микола Біляшівський, і на якій було показано близько 6000 писанок.

Про цю виставку писала О.Косач дочці Ользі до Праги: "... Це щось надзвичайне, 6 залів тільки українські речі, та які гарні. Виставка чудова, просто грандіозна!" [5] (є інформація про те, що сам Біляшівський писав роботу про писанку, та це видання було знищене).

Перша світова війна і післявоєнні роки не сприяли дослідженню писанкового мистецтва. Але, незважаючи на всі труднощі того часу, з'явилася праця Вадима Щербаківського, який був великим знавцем етнографічного розпису. В 1925 році окремою книжкою виходить його дослідження під заголовком "Основні елементи орнаментативної українських писанок і їхнє походження". Воно також було опубліковане в "Працях" Українського історико-філологічного товариства в Празі. На замовлення УНІ у 1937 році В.Щербаківський підготував статтю для німецького часопису професора Шрайбера. Разом з братом Данилом він зібрав писанки у Сквирському повіті Київської губернії в перших роках ХХ ст.

У Харкові (1929 р.) в збірнику "Праці науково-дослідної кафедри історії європейської культури" була видрукувана розвідка професора Стефана Таранушенка під заголовком "Українські писанки як пам'ятка народного мистецтва". В цьому ж році надрукована стаття "Мистецтво Слобожанщини", у якій автор пише: "... писанка на цілому Лівобережжі, здається, зовсім зникла..." [5].

На західних українських землях, що були тоді під польською окупацією, дослідження писанкарства проводила Ірина Гургула. Її короткі, але змістовні нариси друкувалися в жіночому журналі "Нова хата" в 20-х роках. Вона була також автором статті про писанки до Української Загальної Енциклопедії, до якої була додана кольорова таблиця 30 писанок, переважно із західних територій. Ірина Гургула написала працю "Писанки східної Галичини, Бойківщини й Буковини" в збірці Національного Музею у Львові 1929 року (21 – 22 т.).

Писанковій темі торкнувся мистецтвознавець

і колекціонер Дем'ян Горняткевич у праці "Роль жінки в постаті українського народного мистецтва", що друкувалася у кількох (4,5,6) числах журналу "Нова хата" (Львів 1930 року).

У 30-х роках дослідженням писанок Бойківщини займався Михайло Скорик. Він був засновником музею "Бойківщина" у Самборі, а також редактором журналу "Літопис Бойківщини". 1933 року він надрукував програму-запитальник "Як записувати відомості про бойківські писанки". З огляду на невелику кількість відгуків, Скорик за короткий час опрацював зібраний матеріал і помістив у "Літописі Бойківщини" нарис під заголовком "Бойківські писанки".

Декоративно-ужиткове мистецтво живе й розвивається разом з народом, разом з ідеологією, політикою, мистецтвом і культурою. Як і люди, воно народжується, вдосконалюється, змінюється, а іноді й вмирає. Значного удару зазнало писанкарство за роки Радянської влади.

Лише в 60-х роках минулого століття у зв'язку з посиленням інтересу до народного мистецтва відновилося й писанкарство. У Коломиї, Косові та Вишніці навесні, перед Великодніми святами, народні майстри продавали писанки на ярмарках. Так стихійно відновився писанковий промисел, який існує й до наших часів.

Від 60-х років час від часу починають друкуватися розвідки про писанки в науковому журналі "Народна творчість та етнографія", що видається в Києві Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології. Численні альбоми про народне мистецтво вміщують кольорові фотографії старовинних зразків писанок, часто з посиланням на регіональну приналежність.

У 1968 році у Києві було видрукувано альбом Ераста Біняшевського "Українські писанки", який був джерелом традиційних узорів.

На Прикарпатті дослідженням писанкового орнаменту займається О.Т.Соломченко і в 1969 році виходить з друку його монографія "Народні таланти Прикарпаття".

1972 року у видавництві Музею української культури у Свиднику (Чехословаччина) вийшла книжка Павла Марковича "Українські писанки Східної Словаччини". Це була цікава монографія про писанки мало дослідженої території Закарпаття. На жаль, ця сама праця перевидана в 1987 році в англійському перекладі, змінила національну приналежність, і кожне слово "українські" було замінено словом "русинські".

У час національного відродження України багато знаних і молодих етнографів, етнологів, викладачів у закладах освіти значну увагу

приділяють історії, символіці, орнаментичі української писанки, про що свідчать статті у журналах “Народна творчість та етнографія”, “Декоративне мистецтво України”, “Дзвін”, “Трудова підготовка в закладах освіти”, “Рідна школа” та інші. З 1994 року побачив світ перший номер ілюстрованого мистецького журналу “Писанка”.

Завершення II тисячоліття стало знаменним у мистецькому житті: під час проведення X Міжнародного гуцульського фестивалю у Коломиї відкрито єдиний у світі Музей писанки. Архітектурну споруду виконано у формі яйця-писанки як оригінальної і своєрідної реклами музею, колекція якого нараховує понад шість тисяч творів цього виду народної творчості.

Ті, що стояли біля колыски створення музею і стали його хрещеними батьками, можливо, ще й самі до кінця не усвідомили, який важливий внесок вони зробили для збереження і дальшого розвитку нашої культури, історії, держави.

Крім народних майстрів, до писанкарства звертаються професійні художники К.Каркадим, О.Никорак, О.Приведа, М.Ясінський. У своїх писанках вони розвивають і збагачують народні традиції писанкового розпису.

Результати проведеного аналізу літературних джерел дають можливість зробити **висновок**, що мистецтво писанкового розпису, яке бере свій початок за багато тисячоліть до нашої ери і пройшло довготривале випробування часом, нині відроджується у багатьох регіонах України.

У джерела народної творчості, зокрема у писанкове мистецтво, його творці вкладали життєву мудрість, народне розуміння краси, щедрість художнього обдарування, безпосередність сприйняття оточуючого світу. Це той багаж, творче засвоєння якого забезпечує успішний розвиток народного мистецтва – справді здорового, розрахованого на довговічність, життя.

Сьогодні в нашій державі з’являються умови для вільного розвитку національної культури, яка починає проникати в колыску прийдешніх поколінь – середню загальноосвітню школу.

Постійне перебування дитини під впливом матеріальної і духовної культури рідного народу необхідне для найповнішого розкриття і розвитку природних здібностей, оскільки саме за таких умов етнопсихологічні особливості дітей певного народу використовуються найдоцільніше.

В Україні велика увага приділяється розвитку

народних художніх ремесел. Значна роль у цьому напрямку належить загальноосвітнім школам, діяльність яких спрямована на формування в учнів стійкого інтересу, розвитку творчих здібностей та навичок у процесі вивчення народного мистецтва.

Навчання за профілями народних ремесел сприяє залученню школярів до надбань культурної спадщини народу, оволодінню прийомами і навичками традиційного художнього ремесла, професійної орієнтації учнів, вихованню їх естетичного смаку, формуванню у них інтересу до народної творчості.

Мистецтву писанки, як і вишивки, вчилися з дитинства. Тому для відродження цього прадавнього мистецтва його слід ввести в програми трудового навчання й естетичного виховання насамперед школярів.

Слід зазначити, що для обґрунтування розробки змісту і методики навчання учнів писанковому розпису необхідно більш детально зупинитися на особливостях цього виду декоративно-ужиткового мистецтва. Це дозволить найбільш повно відповісти на питання: “Чому і як навчати школярів?”.

1. Волков Ф.К. *Отличительные черты Юно-Русского орнамента // Труды III Археологического Съезда. 1878. – Т.11.*

2. Воропай О. *Звичаї нашого народу. – Мюнхен, Т.1, 1958. – 236 с.*

3. Кулжинкій С.К. *Описание коллекции народных писанок – Москва : Выпуск первый, 1899. – 73 с.*

4. Нога О. *Керамічні писанки Галичини початку ХХ століття як продовження давньоукраїнських традицій // Писанка. – число 1(14). – 1995. – С.9.*

5. Осадца Т. *Дослідники українських писанок // Образотворче мистецтво. – 1994. – №2. – С.44 – 47.*

6. Сумцов Н.Ф. *Писанки. – Киев: Киевская старина, 1891. – 49 с.*

7. Франко І.Я. *Вибрані статті про народну творчість / Упоряд. О.І.Дей; АН УРСР Інститут суспільних наук. – К.: Вид-во АН УРСР, 1955. – 290 с.*

8. Шухевич В. *Гуцульщина. – Львів, 1904. – 272 с.*

9. Oskar Kolberg. *Pokucie/ – Kraków: T.I, 1882. – 360 p.*

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ У НАУКОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ “МОЛОДЬ І РИНОК”

1. Приймаються одноосібні статті (співавтори). Текст обсягом 8-10 друкарських аркушів із двома-трьома ілюстраціями (рисуноками, фотографіями). У статтях повинно бути чітко і стисло, без зайвих математичних формул, викладено те нове та оригінальне, що досягнуто авторами в їх практичній діяльності. Потрібно уникати повторів, зайвих подробиць та загальновідомих положень, на які можна посилатися, вказуючи відповідний номер у списку літератури, що додається.

2. Рукопис статті надсилається у двох примірниках (обов'язково перший), надрукованих через півтора інтервали на одній сторінці стандартного аркуша паперу, з пронумерованими сторінками.

ДО РУКОПISУ ДОДАЮТЬСЯ:

- реферат статті на окремому аркуші паперу у двох примірниках українською та англійською мовами;
 - рисунки, фотографії з підписаними підписами;
 - список літератури, оформлений у відповідності з діючим ДСТ-ом (за абеткою; у тексті в дужках позначається позиція та сторінка [3,47]);
 - відомості про автора (авторська карточка: прізвище, ім'я та по-батькові, посада, місце праці, вчений ступінь, наукове звання, адреса (службова, домашня), телефони.
3. До статей додається рекомендація кафедри (відділу) установи, де автор працює, і рецензія доктора чи кандидата наук; для статей докторів та кандидатів наук рецензій не потрібно.
4. Таблиці повинні мати назви та порядковий номер. Одночасне використання таблиць та графіків для пояснення одних і тих же положень не рекомендується.
5. Статті підписуються всіма авторами із зазначенням домашньої адреси, номерів домашнього та службового телефонів автора, який буде листуватися з редакцією з приводу цієї статті.

Редколегія відхиляє статті з порушенням цих вимог:

Відповідно вимог ВАК України Постанова №7-06. 1 від 15 січня 2003 року. Необхідно дотримуватися таких елементів написання статей: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями, аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формування цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Головний редактор Мирон Вачевський

Комп'ютерний набір Іван Василиків
Технічний редактор Наталя Примаченко

Підписано до друку 14.02.2006 р.
Формат 60 x 84 1/8. Папір XEROX. Гарнітура TimesNew Roman.

Віддруковано у поліграфічній фірмі “КОЛО”
вул. БОРИСЛАВСЬКА, 8,
м. ДРОГОБИЧ,
тел.: (03244) 2-90-60;
e-mail: kolo@dr.lv.ukrtel.net